

VIII. AKTUALNE WYDARZENIA I PROBLEMY

"Staranie o rozwój i odnowienie liturgii słusznie uważa się za znak opatrnościowego działania Bożego dla naszych czasów, jakby za przejście Ducha Świętego w Jego Kościele" - powtórzył za papieżem Piusem XII Sobór Watykański II (KL 43).

W drugim roku przygotowań do Wielkiego Jubileuszu Wcielenia 2000, w którym mamy zwrócić się bardziej ku Osobie Ducha Świętego, by odnowić się w Dawcy Życia i Uświęcicielu - wspominamy, 30-lecie istnienia Instytutu Liturgicznego w Krakowie, założonego przy prastarym Jadwigowym Wydziale Teologicznym przez Kardynała Karola Wojtyłę, uczestnika Vaticanum II, obecnego Papieża i kontynuatora soborowej odnowy Kościoła.

Instytut Liturgiczny w Krakowie to jeden z owoców tego "przejścia Ducha Świętego w Kościele, "jakim jest ruch odnowy liturgicznej przypięcętowany reformą Vaticanum II. Jest próbą szczepienia ducha odnowy Kościoła przez Liturgię i szkołę formacji liturgicznej według wskazań Wielkiego Soboru.

30 lat Instytutu Liturgicznego im. Bł. Michała Giedroycia w Krakowie

1. Instytut Liturgiczny w Krakowie - między Vaticanum II a Wielkim Jubileuszem 2000 ¹

W dniach 8-9 maja 1998 Instytut Liturgiczny przy Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie obchodził uroczyste 30-lecie swojego istnienia. Warto przyrzeć się kamieniom milowym tej trzydziestoletniej historii, ponieważ krzyżują się w niej - poprzez osobę Papieża Jana Pawła II - drogi Kościoła w Polsce z drogami Kościoła powszechnego, a okres tego 30-lecia rozpina naszą świadomość pomiędzy epokowym wydarzeniem soborowej reformy Kościoła a epokowym Jubileuszem 2000-lecia chrześcijaństwa, w którego obliczu ten sam Papież wzywa Kościół do rachunku sumienia. Rachunek ten "nie może pominąć także przyjęcia nauki Soboru - tego wielkiego daru Ducha, ofiarowanego Kościołowi u schyłku drugiego tysiąclecia" (Jan Paweł II, Tertio Millennio adveniente, 36).

Echa żywego w okresie międzywojennym ruchu odnowy liturgicznej docierały do Polski, a jego pionierami i inicjatorami w kraju byli - obok wielu innych: w Warszawie, Wilnie, Poznaniu i Lwowie - kapłani prezbiterium krakowskiego, biblista ks. Jan Korżonkiewicz (1877-1932) i liturgista ks. Michał Kordel (1892-1936) założyciel, redaktor i wydawca *Mysterium Christi*, pisma przeszczepiającego odnowę liturgiczną na grunt polski. W 1951 roku na ręce prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego został skierowany memoriał w sprawie odnowy Liturgii w Polsce - jego autorami i sygnatariuszami byli polscy liturgiści, spotykający się na rozmowach w opactwie tynieckim, oraz ks. Karol Wojtyła jako młody teolog i duszpasterz. Postulowano stworzenie w Polsce szkoły liturgicznej, która kształciłaby liturgistów i służyła ożywieniem i pogłębieniem życia liturgicznego w parafiach. Wprowadzając w życie wskazania soborowej odnowy liturgii i odnowy Kościoła przez liturgię, już jako metropolita krakowski abp Karol Wojtyła ustanowił w 1966 roku przy Kurii Metropolitalnej w Krakowie Studium Liturgiczne, którego kierownikiem został o. dr Franciszek Małaczyński OSB. Sobór, nazywając liturgię "źródłem i szczytem" życia Kościoła (KL 10), domagał się bowiem, aby "zapewnić duchowieństwu odpowiednie wyrobienie liturgiczne", tak aby wiernych prowadzić do tego "pierwszego i niezastąpionego źródła", "do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych, którego domaga się sama natura Liturgii" (KL 14).

Tak więc w sam Jubileusz Millennium Chrztu Polski - 1966 - Kościół w naszej Ojczyźnie udawał się do samych źródeł Tego, który jest Życiem: z jednej strony Sługa Boży Prymas Tysiąclecia, stawiając "wszystko na Maryję", zawierzył Kościół w Polsce w macierzyńską niewolę Matyi za wolność Kościoła w Polsce i w świecie. Z drugiej strony - skoro ruch odnowy liturgicznej jest przejściem Ducha Świętego w Kościele (por. Pius XII) - można powiedzieć, że zaczęto przygotowywać drogę Duchowi w Kościele naszej Ojczyzny na

mocy samego Soboru.

W dniu 23 września 1968 Karol kard. Wojtyła przekształcił Studium w Instytut Liturgiczny, włączając go w ówczesny Papieski Wydział Teologiczny. Ksiądz Kardynał zlecił organizację i kierownictwo Instytutu ks. dr. Wacławowi Świerzawskiemu i zatwierdził jego koncepcję programową. Składały się na nią cztery elementy: 1) życie liturgiczne, 2) studium liturgiczne, 3) praca badawcza, 4) wydawnictwo.

Instytut ulokował się przy kościele św. Marka Ewangelisty w Krakowie średniowiecznej świątyni związanej z nie istniejącym już zakonem kanoników augustiańskich posługujących w ramach misji wewnętrznych - Instytut dla swych działań duszpasterskich otrzymał więc świątynię będącą sanktuarium bł. Michała Giedroycia (1425-1485), kalekiego księcia z neofickiej Litwy, bakałarza Akademii Krakowskiej, pokornego brata zakrystiana. W kościele tym przez długie lata prowadzona była liturgiczna formacja wiernych wszystkich grup wiekowych - od specjalizacji przedszkolnej, poprzez duszpasterstwo licealistów i studentów, aż po katechezę dla dorosłych. W trudnym okresie wcielania reform Soboru Watykańskiego II wypracowywano tu model określający, co to jest ars credendi, ars sacra i musica sacra - tak ważny dla ortodoksyjnego znaku liturgicznego i wyjaśniania jego znaczenia. Swoją działalność dydaktyczną Instytut zaczynał mając do dyspozycji jedną salę - nazwano ją "Kordelianum" Inni czci ks. Michała Kordela, który, jak ongi bł. Brat Michał, mieszkał przy kościele św. Marka.

W tych pierwszych latach w zajęciach Instytutu brała udział liczna grupa słuchaczy wywodzących się z wielu diecezji Polski południowej: krakowskiej, tarnowskiej, katowickiej, kieleckiej, przemyskiej, sandomierskiej i z licznych męskich wspólnot zakonnych. Po kilku latach jako studenci doszły siostry zakonne i osoby świeckie. Dzięki włączeniu w Papieski Wydział Teologiczny Instytut Liturgiczny umożliwiał zdobywanie stopni naukowych i rozszerzanie kadry naukowej Wydziału.

Wykładowcami w Instytucie byli oprócz dyrektora m. in. o. A. Jankowski OSB, o. F. Małaczyński OSB, o. P. Sczaniecki OSB, ks. S. Czerwik, kard. F. Macharski, bp T. Pieronek, ks. J. Chmiel, ks. J. Tischner, ks. M. Maliński, ks. J. Popiel SI, ks. B. Mokrzycki SI, k.t. W. Kubik SI, ks. A. Schletz CM (+ 1989). Do pierwszych słuchaczy i absolwentów Studium Liturgicznego i Instytutu wśród wielu należeli: abp D. Zimoń, bp S. Dziwisz, ks. inf. M. Jagosz.

W ciągu 30 lat swego istnienia Instytut Liturgiczny wyłonił sekcje, do których obecnie należą: Sekcja Teologiczna z katedrami: teologii liturgii i historii liturgii, Sekcja Muzyki Liturgicznej, Sekcja Sztuki Liturgicznej, Sekcja Duszpasterska z ze Studium Homiletycznym i Studium Katechumenalnym (pod patronatem Instytutu działa również od 1989 rolni Ośrodek Katechumenalny, erygowany w 1993 roku przez władze diecezjalne). Studium Homiletyczne prowadzi ścisłą współpracę dydaktyczną ze Studium Retoryki przy Instytucie Filologii Polskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. W latach siedemdziesiątych w Rzeszowie zorganizowano filię Instytutu Liturgicznego - Studium Liturgiczne, którego kierownikiem był dyrektor Instytutu.

W ramach Instytutu Liturgicznego działały także Studium dla Zakrystianów, Studium dla Lektorów, Studium Wikariuszowskie, Międzyseminaryjne i Międzyzakonne Koło Liturgiczne (dla miłośników liturgii). Kontynuuje do dziś swą działalność Koło Wykładowców Liturgiki, którzy są współautorami serii podręczników *Mysterium Christi*. Instytut wydaje także serię przekładów z klasyków liturgii zatytułowaną *Vetera et nova*.

W Instytucie Liturgicznym organizowane były sympozja, także o zasięgu międzynarodowym. Pierwsze z nich miały miejsce w Domu Arcybiskupów Krakowskich. Zawsze żywo interesował się nimi Karol kard. Wojtyła, w wielu z nich osobiście uczestniczył. Gośćmi Instytutu byli profesorowie tej miary co B. Neunheuser OSB, B. Fischer, J. J. von Allmen, P.-M. Gy OP, H. G. Gadamer, P. de Clerck, P. Harnoncourt, J. H. Emminghaus, A. Heinz.

W roku 1993 z okazji uroczystości obchodzonego 25-lecia Instytutu Liturgicznego w Krakowie Wydział Teologiczny PAT nadał tytuł *doctora honoris causa* przybyłemu z opactwa Maria Laach o. prof. Burkhardowi Neunheuserowi OSB, byłemu dyrektorowi Instytutu

Liturgicznego przy Ateneum Św. Anzelma w Rzymie, w którym wypromował on szesnastu polskich doktorów z zakresu teologii liturgii.

2. "Kanonizacje a nowa ewangelizacja" - Sympozjum z okazji 30-lecia Instytutu Liturgicznego

Pierwszy dzień obchodów Jubileuszu 30-lecia Instytutu skoncentrował uwagę uczestników na temacie "Kanonizacje a nowa ewangelizacja". Organizatorzy sympozjum pod takim hasłem w czasie pomiędzy piątą a planowaną szóstą pielgrzymką Ojca Świętego do Polski dali wyraz pragnieniu, aby dar Papieża dla Polski - liczne kanonizacje i beatyfikacje Jego rodaków - przyjąć jako zasiew nowej ewangelizacji, który upomina się o swój owoc i skłania do zastanowienia: "Tylu mamy świętych i błogosławionych. Czy wykorzystujemy ten dar w pełni?"

Obrady odbywały się w pomieszczeniach domu prowincjalnego księży zmartwychwstańców - Centrum Resurrectionis w Krakowie. Sesje prowadzili ks. prof. dr hab. Bogusław Nadolski TChr (ATK) i ks. prof. dr hab. Stefan Koperek CR (PAT). W programie znalazły się następujące referaty:

8. V.1998:

1. Kult świętych w diecezji krakowskiej w okresie potrydenckim - ks. prof. dr hab. Ludwik Grzebień SI,
2. Święci polscy w okresie niewoli narodowej - o. dr Józef Marecki OFMCap (PAT),
3. Kanonizacje w oczach kanonisty - ks. prof. dr hab. Henryk Misztal (KUL),
4. Święci polscy w euchologiach Mszału Rzymskiego dla diecezji polskich - ks. prof. dr hab. Stanisław Czerwik (PAT),
5. Znaczenie kanonizacji św. Jadwigi Królowej - prof. dr hab. Jerzy Wyrozumski (UJ)
6. Charyzmat założyciela - ks. dr hab. Stanisław Obirek SI

9. V.1998:

7. Święci w literaturze polskiej - prof. dr hab. Andrzej Borowski (UJ),
8. Hagiografie w kaznodziejstwie polskim - ks. dr hab. Kazimierz Panuś (PAT),
9. Beatyfikacje i kanonizacje znakiem nowej ewangelizacji - o. dr Gerard Siwek CSsR (PAT),
10. Świadectwo polskich świętych i błogosławionych w aspekcie duchowości - o. prof. dr hab. Dominik Wider OCD,
11. Homilia hagiograficzna - ks. bp prof. dr hab. Wacław Świerzawski

Uczestnicy Sympozjum z bólem przyjęli wiadomość o niespodziewanym odejściu do Pana po ciężkiej chorobie ks. dra Henryka Frosa SI, znanego bollandysty, który miał zainaugurować Sympozjum referatem: Święci w życiu narodu polskiego. Wdzięczni za Twoje imię i Świętych doby współczesnej wierzymy, że obecnie cieszy się najgłębszym wglądem w tajemnicę communionis sanctorum.

3. Bł. Michał Giedroyc - cierpliwy patron odnowy liturgicznej

Instytut Liturgiczny jest związany szczególnie z dwiema postaciami świętych, wstawionych i cenionych od ponad pół tysiąca lat, których kanonizacje, uwikłane w dziejowe perypetie, finalizują się dopiero w naszych czasach. Dlatego w czasie obchodów 30-lecia Instytutu spoglądano chętnie w stronę św. Jadwigi Królowej, kanonizowanej przez Ojca Świętego rok temu na krakowskich Błoniach, założycielki Wydziału Teologicznego, w którego ramach działa Instytut Liturgiczny. "Świadoma Obecności Chrystusa" - w liturgii, po wszystkie czasy, aż do skończenia świata (por. Mt 28,20) - "jaśniała świętą i czynną miłością" (jak mówi kolekta w dniu Jej wspomnienia), której dziełem była ewangelizacja rozległych ziem Korony i Litwy. Znana jest jej troska o kult Boga: w katedrze biskupiej na Wawelu ufundowała kolegium psalterzystów, którzy wielbili Boga nieustanną modlitwą, fundowała kościoły i

ołtarze, haftowała szaty liturgiczne, poprzez liturgię szukała jedności z Kościołem Wschodu i dlatego sprowadziła do Polski benedyktynów słowiańskich z liturgią w języku słowiańskim.

Szczególnym owocem ewangelizacji Litwy był urodzony w ćwierć wieku po jej śmierci pierwszy święty Kościoła na Litwie, augustianin z krakowskiego zakonu marków, bł. Michał Giedroyc. Od 1983 roku patronuje on Instytutowi Liturgicznemu w Krakowie. W 1985 roku, kiedy z udziałem Prymasa Polski w krakowskiej bazylice mariackiej obchodzono 500-lecie jego śmierci, Papież w swym liście wystosowanym z tej okazji zalecił go jako patrona - wzór i pośrednika - tym, którzy "dostąpili przywileju posługiwania świętej liturgii w rozmaitych jej warstwach". Stał się zwłaszcza patronem zakrystianów ten, który zawsze "abo do Mszy świętej służył, abo Ołtarze ubierał, abo kościół umiatał" (Maciej Miechowita) - który otaczał adoracją i cichą służbą Obecne w świątynnym tabernakulum Boga-Człowieka. Sam będąc pokorną hostią wyniszczoną przez pokutę i cierpliwe znoszenie kalectwa (dla którego nie przyjął kapłaństwa), był mocnym pośrednikiem u Boga i częstym przedmiotem nienawiści szatańskiej. Taki wzór służby Obecne w Hostii przyciągał do świątyni wiernych, gromadził wokół Chrystusa wspólnotę. Sam też Brat Michał poszukiwał aktywnie towarzystwa świętych i budował ziemską communio sanctorum - odwiedzał ludzi sławnych świątobliwością, należał do owych sześciu wspaniałych, od których wziął nazwę felix saeculum Cracoviae.

Spośród nich pierwszy wyszedł na ołtarze św. Jan Kanty (beatyfikacja: 1680, kanonizacja: 1767), bł. Szymon z Lipnicy był beatyfikowany w roku 1685, bł. Stanisława Kaźmierczyka kult został zatwierdzony w roku 1993, Izajasz Boner jest Sługą Bożym od roku 1997, a Świętosław Milczący czeka na rozpoczęcie procesu kanonizacyjnego na szczeblu diecezjalnym. 24 kwietnia 1998 roku nastąpiło zamknięcie procesu informacyjnego na szczeblu diecezjalnym w sprawie zatwierdzenia kultu bł. Michała Giedroycia, czego dokonał kard. Franciszek Macharski w czasie uroczystej Mszy świętej u grobu Błogosławionego w kościele św. Marka.

W związku z tym gościli w Krakowie biskupi litewscy. Uczestniczyli oni 9 maja we Mszy świętej u grobu bł. Michała w kościele św. Marka z okazji 30-lecia Instytutu Liturgicznego Jego Imienia. Byli obecni pośród Episkopatu Polski w czasie procesji św. Stanisława i koncelebrowali Najświętszą Ofiarę na miejscu ofiary Biskupa Stanisława. Postać naszego Patrona bł. Michała Giedroycia, Patrona tych, którzy kochają Liturgię, dzieło uwielbienia Boga i uświęcenia człowieka, przypomina nie tylko, że nich odnowy liturgicznej wyszedł z zakonów - z monasterów benedyktyńskich w XIX wieku - ale że duch tej odnowy zawsze był w zakonach, tam, gdzie święte pragnienie odkrywało w Hostii Obecne Oblubieńca, a świętość była świadectwem dokonującego się misterium paschalnego: udziału w Śmierci Chrystusa i w mocy Jego Zmartwychwstania. Historia ruchu odnowy liturgicznej - odnowy Kościoła przez liturgię, przez życiodajne włączenie w akt kapłański Syna Bożego - pokazuje, jak trudna i wąska droga prowadzi do tego, co proste i "jedynie konieczne". Wąską drogę do źródeł pokazują także życiorysy Ojców Soboru, które poznajemy coraz lepiej - Ojców tego Soboru, który był ukoronowaniem odnowy liturgicznej. Taka sama droga prowadzi od dokumentów soborowych do parafii i do serca każdego wiernego. Dlatego "potrzebna jest wielka cierpliwość", jak mawiał Jan XXIII. "Dlaczego?", pytano go. "Bo mała nie wystarcza". "Esto patiens usque ad mortem" - mówi do nas bł. Michał Giedroyc - to co sam usłyszał od Ukrzyżowanego. Powiedziano o nim, że wykonywał małe rzeczy w wielki sposób. Ale dziś, kiedy jego "akta" jadą do Rzymu po zakończonym procesie diecezjalnym, uświadomiamy sobie, że posługiwał największej Sprawie na ziemi: dynamicznej Obecności Misterium Boga Żywego w Kościele, Obecności, dzięki której "bramy piekielne go nie przemogą" (Mt 6,18). I był cierpliwy aż do śmierci. I dlatego może być patronem ruchu odnowy liturgicznej w Kościele naszej Ojczyzny.

4. Czy "wykonaliśmy to, co powinniśmy wykonać" (Łk 17,10) ?

Takie pytanie w czasie Mszy świętej z okazji 30-lecia Instytutu Liturgicznego postawił w swej homilii wiceprzewodniczący Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski, ks. prof. dr hab. Stanisław Czerwik. Msza święta wotywna o Duchu Świętym - była sprawowana w kościele św. Marka dnia 9 maja po południu. Celebrze przewodniczył Jego Eminencja ks. kardynał Franciszek Macharski, Wielki Kanclerz Akademii, któremu

towarzyszyli w celebrze dwaj biskupi sufragani litewscy, bp Juozas Tunaitis z diecezji wileńskiej i bp Juozas Žemaitis z diecezji kowieńskiej, biskup ełcki bp Wojciech Ziemia (przedstawiciel Episkopatu Polski do spraw kontaktów z Episkopatem Litwy), bp Wacław Świerzawski (dyrektor Instytutu Liturgicznego) i ks. Stanisław Czerwik. Wcześniej można było wysłuchać referatu ks. dra Andrzeja Bniździńskiego (przewodniczącego Komisji Historycznej w procesie informacyjnym bł. Michała) na temat Brata Michała jako patrona Instytutu Liturgicznego oraz omówienia działalności Instytutu w 30-leciu, jakiego dokonał ks. prof. dr hab. Stefan Koperek CR, wicedyrektor Instytutu. Słowo wygłosił także rektor Papieskiej Akademii Teologicznej ks. prof. dr hab. Adam Kubiś. W czasie uroczystej Mszy świętej części chorału gregoriańskiego pod dyrekcją Mariana Machury wykonywał chór Instytutu Liturgicznego Psalmodia, który pod dyrekcją Włodzimierza Siedlika wystąpił także ze śpiewem polifonicznym. Na zakończenie Mszy świętej ks. prof. Stefan Koperek CR odczytał list, jaki władze Papieskiej Akademii, Wydziału i Instytutu wystosowały do Ojca Świętego z podziękowaniem za dzieło kanonizacji i beatyfikacji Polek i Polaków oraz z petycją w sprawie ogłoszenia św. Jadwigi Królowej patronką Europy.

Od redakcji

Byłeś zawsze jednym z wielkich teologów II Soboru Watykańskiego, Soboru reformy i odnowy, aggiornamento, odmłodzenia: dzieło subtelne i trudniejsze niż odrzucanie jakiegoś błędu. (...)

Wytyczyłeś szlaki rekonstrukcji - w oparciu o słowo Boże oraz sakramenty chrztu i Eucharystii - pełnej jedności wiary i miłości pomiędzy chrześcijanami, którzy uznali się braćmi i siostrami w Chrystusie.

Jan Kard. Willebrands do o. Yves Congara OP w czasie wręczenia mu w imieniu Ojca Świętego insygniów kardynalskich, Paryż, 8 grudnia 1994

PRZYPISY

1 Por. ks. Stefan Koperek CR, "Dwadzieścia pięć lat w służbie liturgii", w: Euntes docete. XXV lat Instytutu Liturgicznego na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, Kraków 1993, s. 338-348.